ביין חרדלי במסב רחב או במסב קצר בחבר טוב או בחבר רע א"ר חסדא וכולן לזנות אמר רחבה אמר רבי יהודה עצי ירושלים של קינמון היו ובשעה שהיו מסיקין מהן ריחן נודף בכל ארץ ישראל ומשחרבה ירושלים נגנזו ולא נשתייר אלא כשעורה ומשתכח בגזאי דצימצמאי מלכתא:

מתני' לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברומח ואם יצא חייב חטאת רבי אליעזר אומר תכשיטין הן לו וחכ"א אינן אלא לגנאי שנאמר [1]וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה בירית טהורה ויוצאין בה בשבת כבלים טמאים ואין יוצאין בהן בשבת: **גמ'** מאי באלה קולפא: ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו: תניא אמרו לו לרבי אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלין לימות המשיח אמר להן לפי שאינן צריכין שנאמר [1]לא ישא גוי אל גוי חרב ותהוי לנוי בעלמא אמר אביי מידי דהוה אשרגא בטיהרא ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד גליות בלבד שנאמר [2]כי לא יחדל אביון מקרב הארץ מסייע ליה לרבי חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא [3]עין לא ראתה אלהים זולתך ואיכא דאמרי אמרו לו לר' אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלין לימות המשיח אמר להן אף לימות המשיח אינן בטלין היינו דשמואל ופליגא דר' חייא בר אבא א"ל אביי לרב דימי ואמרי לה לרב אויא ואמרי לה רב יוסף לרב דימי ואמרי לה לרב אויא ואמרי לה אביי לרב יוסף מ"ט דר"א דאמר תכשיטין הן לו דכתיב [4]חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך א"ל רב כהנא למר בריה דרב הונא האי בדברי תורה כתיב א"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו א"ר כהנא כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא מאי קמ"ל דליגמר איניש והדר ליסבר: סימן זרות: א"ר ירמיה א"ר אלעזר שני תלמידי חכמים המחדדין זה לזה בהלכה הקב"ה מצליח להם שנאמר [5]והדרך צלח אל תקרי והדרך אלא וחדדך ולא עוד אלא שעולין לגדולה שנאמר [5]צלח רכב יכול אפילו שלא לשמה תלמוד לומר [5]על דבר אמת יכול אם הגיס דעתו ת"ל [5]וענוה צדק ואם עושין כן זוכין לתורה שניתנה בימין שנאמר [5]ותורך נוראות ימינך רב נחמן בר יצחק אמר זוכין לדברים שנאמרו בימינה של תורה דאמר רבא בר רב שילא ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא א"ר ששת מאי דכתיב [6]אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא אלא למיימינין בה אורך ימים איכא וכ"ש עושר וכבוד למשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא א"ר ירמיה אמר ר' שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה הקדוש ברוך הוא מקשיב להן שנאמר [7]אז נדברו יראי ה' וגו' אין דיבור אלא נחת שנאמר [8]ידבר עמים תחתינו מאי ולחושבי שמו א"ר אמי אפילו חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה א"ר חיננא בר אידי כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר [9]שומר מצוה לא ידע דבר רע א"ר אסי ואיתימא ר' חנינא אפילו הקב"ה גוזר גזירה הוא מבטלה שנאמר [10]באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה וסמיך ליה שומר מצוה לא ידע דבר רע אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה הקדוש ב"ה שומע לקולן שנאמר [11]היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני ואם אין עושין כן גורמין לשכינה שמסתלקת מישראל שנאמר [12]ברח דודי ודמה וגו' אמר רבי אבא א"ר שמעון בן לקיש שני ת"ח המדגילים זה לזה בהלכה הקדוש ברוך הוא אוהבן שנאמר [13]ודגלו עלי אהבה אמר רבא והוא דידעי צורתא דשמעתא והוא דלית להו רבה במתא למיגמר מיניה (א"ר) אבא א"ר שמעון בן לקיש גדול המלוה יותר מן העושה צדקה ומטיל בכים יותר מכולן (א"ר) אבא אמר ר' שמעון בן לקיש אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא חגריהו על מתניך אם עם הארץ הוא חסיד אל תדור בשכונתו אמר רב כהנא אמר רבי שמעון בן לקיש ואמרי לה אמר רב אסי אמר (ריש לקיש) ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו שנאמר [14]למס

מרעהו

אין בין העוה"ז לימות המשיח. אע"ג דהשתא אין ירושלים ואין בהמ"ק ואילו לימות המשיח יהיה הכל בנוי צ"ל דהאי אין בין לאו דוקא:

ואילו

ביין חרדלי. שחור. כלומר לבנה או שחורה: **במסב רחב.** מיסב מטה שמיסב עליה בשעת אכילה. ולענין ניאוף אשה שמנה: **קצר.** כחושה: **חבר טוב.** אשה טובת מראה: **דצימצמאי מלכתא.** כך שמה: **מתני' באלה.** מפרש בגמ' קולפא מזוק"ה בלע"ז: **וכתתו חרבותם.** ואי תכשיטין נינהו לא יהו בטלין לעתיד: **בירית.** בגמרא מפרש: **טהורה.** אינה מקבלת טומאה: **ויוצאין בה.** דלא שלפא ומחויא שלא ירצה שוקה: **כבלין טמאין.** בגמ' מפרש לה: **גמ' שרגא בטיהרא.** נר בצהרים מתוך שאינו צריך אינו נאה. אבל בזמן הזה שהוא עת מלחמה תכשיטין הן: **ופליגא.** הא דקתני בטלין לימות המשיח פליגא דשמואל דלשמואל אין בטלין לימות המשיח: **לא יחדל.** משמע לעולם אלמא יש עניות ועשירות ש"מ נחמות שנתנבאו הנביאים ולא יהיה כנעני עוד (זכריה יד) לא לימות המשיח נתנבאו שהן מן העולם הזה דאם כן אמאי לא יחדל אביון: **מסייע ליה.** ברייתא דקתני בטלין לימות המשיח לרבי חייא בר אבא: **לא נתנבאו.** דברי נחמות שלהן: **עין לא ראתה.** עין של נביאים לא שלטה לראותו: **בדברי תורה כתיב.** הוי זהיר לחזור על משנתך שתהא מזומנת לך בשעת הדין להביא ראיה כחרב על ירך גבור לנצח במלחמה והוא הודך והדרך: **דליגמר איניש.** לגרוס שמעתא מרביה ואף על גב דלא ידע לכולהו טעמיה: **והדר ליסבר.** טעמיה. דהא קשה ליה לרב כהנא ולא הוה ידע להאי טעמא ותלמודיה הוה קיים ליה מדהוה בר תמני סרי: **המחדדין.** שואלין ומשיבין ולא לקפח אלא להתחדד: **והדרך.** כמו וחדדך: **ותורך.** ותלמדך (א): **למיימינין.** של תורה שמפספסין טעמיהן בדקדוק ובוררין (ב) כימין המיומנת למלאכה (ג): **עושר וכבוד ליכא.** בתמיה. כיון דאיכא אורך ימים כ"ש עושר וכבוד: **למשמאילין בה.** שאין יגעים בה כל צרכן. אי נמי מיימינין בה עוסקין לשמה משמאילים שלא לשמה: **הנוחין זה לזה.** נושאין ונותנין בה בנחת רוח מתעסקין כדי שילמדו זה מזה: **ידבר עמים תחתינו.** ישפיל וכל שפלות בנחת. ל"א הנוחין מנהיגין זה את זה להבנתה של הלכה כמו לך נחה (שמות לב) ידבר תרגום של ינהג (ד): **ומי יאמר לו מה תעשה.** שומר מצות יוכל לומר לו: **המקשיבין.** מלמדים זה את זה ומבינים זה מזה ולישנא דקרא נקט: **בגנים.** בתי מדרשות: **חבירים מקשיבים.** זה לזה להם אני אומר שישמיעוני קולם ואענם: **ברח דודי.** בתריה כתיב: **המדגילים.** מאספין זה את זה ואומרים בא ונלמוד ונבין בין שנינו הואיל ואין לנו רב ללמדנו: **צורתא.** שורש הדבר. קצת למדו מרבם: **גדול המלוה.** לפי שאין העני בוש בדבר: **ומטיל בכים.** מעות ומלאי להשתכר בהן למחצית שכר. ואיידי דאיירי רבי אבא אמר ריש לקיש נקט כל הני מילי דאגדתא דאמר להו ר' אבא משמיה: **חוגרו.** הדבק בו שסופך ליהנות מתלמודו: **אל תדור בשכונתו.** שאינו יודע בדקדוקי מצות ואין חסידותו שלם וסופך ללמוד ממנו: **מונע חסד.** שאינו מניח העניים לבא לפתחו: **למס.** דהיינו כלב:

מרעהו

מסורת הש"ס

א) פי' מגן, ב) נ"ל לא, ג) [נ"י: הערוך מלי אלה קיפל פי' דומה למקל יפי' ירלפו עגול כמו כדור יפי' ע"ש], ד) [פי' סגנה שמחך בו ולא שו עב], ה) [גמיסה כמיו ישבא], ו) חולין פ., ז) ברכות לד: לקמן קנא: פסחים סח. סנהדרין לא: נט., ח) ייג דרליגת, ט) [יבמות יא: כד.], י) מכות יא., כ) ברכות ו. קידושין מ. ע"ש, ל) [מ"ק טו: כ"מ פב.], מ) [ועי' תוס' ע"ז כב: ד"ה רגלא וכו' שכסינו אפירוס רש"י דהכא], נ) [ועי' תוס' ע"ז שם], ס) [נ"ל ואי"ר], ע) פסחים נג:, פ) [נ"ל ואי"ר], צ) [נ"ל ר' שמעון בן לקיש], ק) [ע"ע], ר) [שם], ש) כש"ל: בדיקין יבוררין, ת) [ועי' רש"י לקמן פח: ד"ה למיימינין], א) [ישפיה כ], ב) [ועי' תוס' תענית יג: ד"ה מאי שיר ותוס' מגילה ח. ד"ה אין בין ומ"ש שם על הגליון].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ותורך ותלמדך הס"ד ואח"כ מ"ה עושר וכו' עושר וכבוד הס"ד ואח"כ מ"ה למיימינין בה שמפספסין כצ"ל ותיבות של תורה נמחק וכ"ב ע"ל בדף פח ע"ב:

◆

גליון הש"ס

גמ' אלא שעבוד גליות. עי' פסחים ג ע"ב:

◆

מוסף רש"י

באלה. מקל (פסחים נו.). **למזמרות.** שזומרין בהן הכרמים (ישעיה ב ד). **בירית.** והיא כמין אצעדה שנוטשין לשוקיה מעל בתי שוקיה להדקן שלא יפלו. **טהורה.** דלאו תכשיט היא אלא תשמיש לבתי שוקיה, והוי כטבעת הכלים דאמרן טהורות, **ויוצאין בה.** שצריך לה עם בתי שוקיה ולא הוי משאוי ויולאין דמין דלגנינותא היא לא שלפה ומחוי (לעיל ס.). **אשרגא בטיהרא.** נר בצהרים אינו מאיר (חולין ס.). **כל הנביאים לא נתנבאו.** הטובות והנחמות (ברכות לד:) טובה לישראל (סנהדרין צט.). **עין לא ראתה.** לא נראית ולא נגלית לשום נביא (שם). עין שום נביא לא ראתה את אשר יעשה הקב"ה למחכה לו זולתי עיניך אתה אלהים (ישעיה סד ג). דאין קץ לדבר (סנהדרין שם). **אין מקרא יוצא מידי פשוטו.** ואע"ג דדרשינן ליה לדרשה, מידי פשוטו מיהא לא נפיק לגמרי (יבמות כד.). **למיימינין בה.** עסוקים בכל כחם יעורידים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר (לקמן פח.). **ידבר עמים תחתנו.** ינהג עמים תחתנו (תענית יא.).

עין משפט
נר מצוה

מט א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' ש"א סעיף ז:

נ ב מיי' פי"ב מהל' מלכים הלכה ב:

נא ג מיי' פ"ח מהל' תשובה הלכה ז:

נב ד מיי' פ"י מהל' מ"ע הלכה ז טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ו:

נג ה מיי' פ"ו מהל' דעות הלכה א ב:

נד ו מיי' פ"א מהל' רוצח הלכה ד:

◆

תורה אור השלם

1 וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה: ישעיהו ב ד

2 כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאָחִיךָ לַעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ: דברים טו יא

3 וּמֵעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ: ישעיהו סד ג

4 חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וַהֲדָרֶךָ: תהלים מה ד

5 וַהֲדָרְךָ צְלַח רְכַב עַל דְּבַר אֱמֶת וְעַנְוָה צֶדֶק וְתוֹרְךָ נוֹרָאוֹת יְמִינֶךָ: תהלים מה ה

6 אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: משלי ג טז

7 אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: מלאכי ג טז

8 יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת רַגְלֵינוּ: תהלים מז ד

9 שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע וְעֵת וּמִשְׁפָּט יֵדַע לֵב חָכָם: קהלת ח ה

10 בַּאֲשֶׁר דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן וּמִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה: קהלת ח ד

11 הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִנִי: שיר השירים ח יג

12 בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים: שיר השירים ח יד

13 הֱבִיאַנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה: שיר השירים ב ד

14 לַמָּס מֵרֵעֵהוּ חָסֶד וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב: איוב ו יד

◆

לעזי רש"י

מצוק"ה [מצוג"א]. אלה.